

Bódi Stefánia

„Rebel Clown Army”, avagy bohóchadseregek, mint a gyülekezési jog megjelenési formája

“Rebel Clown Army” as a Form
of the Right of Assembly

Összefoglalás

A bohóchadseregek egy tekintélyellenes csoportosulás, amely tiltakozik a globalizáció, a háborúk, a rendőrség és az állam más erőszakszervezetei ellen. Ennek során felhasználja a bohócok eszközeit, tipikus öltözetüket és sminkjüket, amely nemcsak komikus megjelenést kölcsönöz külsejüknek, de egyúttal biztosítja a résztvevők anonimitását. A bohóchadseregekről hallhatunk a globalizációellenes tüntetések, a G8 kapcsán. A mozgalom titkosan szerveződik, de már számos országban jelen van, pl. Angliában, Írországbán, Belgiumban, Franciaországban, Németországban, Izraelben, Dániában és Hollandiában.

BÓDI STEFÁNIA, egyetemi docens, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, KTK,
Alkotmányjogi Tanszék (Bodi.Stefania@uni-nke.hu)

Summary

The Rebel Clown Army is an anti-authoritarian group that uses clown tactics to protest against war, globalisation, police and other state organisations. The typical costumes and traditional make-up used during protest provide a comic atmosphere and serve to maintain anonymity. Rebel clown activity accompanies anti-globalisation demonstrations and anti-G8 protests. Secretly organised, the Army is a new form of the freedom of assembly with groups in the United Kingdom, Ireland, Belgium, France, Germany, Israel, Denmark and the Netherlands.

A BOHÓCHADSEREGEK ÉS A FELMERÜLŐ JOGI PROBLÉMÁK
A MAGYAR ÉS A NÉMET GYŰLEKEZÉSI TÖRVÉNY ALAPJÁN

Gyülekezés alatt több ember spontán vagy szervezett, meghatározott célból létrejött olyan ideiglenes csoportosulását értjük, amelynek nem magán- vagy köztük lévő üzleti jellegű gyűlés, szóváltás a célja, hanem politikai célja van. A gyülekezés több ember fizikai jelenlétét feltételezi, a részvétel önkéntességét tartalmazza, és jelenti a céllal való azonosulást is. A gyülekezési jog a klasszikus politikai jogok közé tartozik.

A gyülekezési jog újabb megjelenési formájával állunk szemben a bohóchadseregek esetében, amellyel a rendőrség is kénytelen szembesülni Európa és az amerikai kontinens több országában tüntetések alkalmával. Nézzük meg részletesen, hogy mit is jelent a Rebel Clown Army jelenség.¹

Bohócnak öltözött csoportot kell elképzelnünk, akik gyülekezési jog gyakorlása (tüntetések, politikai véleménynyilvánítások) során zavart keltenek, és a 2007-es G8-csúcs óta vannak folyamatosan jelen a közéletben. Baloldali aktivistákból szerveződött csoportra kell gondolnunk, melyek létszáma nem felbecsülhető, de szükség esetén akár több száz embert is aktivizálni tudnak azonnali tüntetések alkalmával. Több honlapon olvashatjuk, hogy a szervezet angol eredetű. Ezekre a személyekre nemcsak a bohóckülső jellemző, de viselkedésüknek is sajátosságai vannak, melyek jogértelmezési nehézségeket vetnek fel a gyülekezési jog gyakorlásával kapcsolatban. Megemlítendő, hogy az *arc eltakarása* már önmagában aggályos, a hatályos szabálysértési törvény² például büntet-

ni rendeli az arc eltakarását, vagyis azon az állásponton van, hogy a tüntetőknak vállalniuk kell identitásukat. A következőképpen fogalmaz:

„Aki

a) verekszik, továbbá aki másst verekedésre felhív,

b) rendzavarás vagy garázdaság esetén a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít,

c) a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvényen vagy a sportrendezvények biztonságáról szóló kormányrendelet hatálya alá tartozó sportrendezvényen

az arcát olyan módon eltakarva jelenik meg vagy tartózkodik, amely alkalmas arra, hogy megghiúsítsa a személyének a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy által történő azonosítását, szabálysértést követ el.”

A gyülekezési jog anonim módon is gyakorolható...

Ugyanakkor hazánkban is vannak olyan liberális jogvédő szervezetek, melyek az arc eltakarását is megengedettnek vélik, hiszen bizonyos vallások követőinek öltözködési szokásaihoz is hozzátartozik az arc eltakarása. „Az Eötvös Károly Intézet »Tézisek az erőszakba torkolló tüntetések kezeléséről« címmel rögzítette azokat a téziseit, amelyek mentén az alkotmányosság, a jogállamiság és az alapvető jogok tiszteltben tartása mellett gyakorolható a gyülekezés és a véleménynyilvánítás alkotmányos alapjoga.”³ Álláspontjuk szerint viszont megengedhető a gyülekezési jog akár maszkban történő gyakorlása: „A résztvevők zászlókkal, ruházattal, színekkel, arcfestéssel, maszkkal fejezik ki álláspontjukat egy-egy kérdésről. Akár szavakkal, akár szimbólumokkal történik véleménynyilvánítás, azonos megítélés alá esnek, azonos védelem illeti meg azokat...” „A bukósisak és a kendőnek az arc elé helyezése mint szimbolikus beszéd kifejezheti az arctalanságot. A gyülekezési jog anonim módon is gyakorolható, nem feltétele, hogy a gyülekezési jogát gyakorló személy azonosítható legyen. Mindaddig tehát, amíg valaki a gyülekezési, véleménynyilvánításhoz fűződő jogát gyakorolja, megilleti az anonimitás. Nem tiltható általánosan a maszk vagy a bukósisak viselése azon az alapon, hogy egyes emberek arcukat eltakarva erőszakos cselekményeket követnek el. Ha e feltételezés alapján tiltanánk a maszkok, bukósisakok viselését, azzal békés gyülekezők szimbolikus beszédét tennénk lehetetlenné, ami aránytalan korlátozás lenne. Ugyanezen

elv mentén nem lehet tiltani a kirívó öltözetet, a mások, akár a többség ízlésvilágától eltérő megjelenésmódokat sem.”⁴ (Eötvös Károly Intézet)

A német gyülekezési törvény 17. § a) pontjának (2) bekezdése is a magyar szabályozáshoz hasonlóan vélekedik, amikor kimondja, hogy „e rendelkezés szerint az ilyen rendezvényen vagy az oda vezető úton tilos olyan öltözékben megjelenni, amely alkalmas arra, vagy bizonyos körülmények közt kifejezetten arra irányul, hogy a személyazonosság megállapítását megakadályozza.” Véleményem szerint is a magyar jogszabály elvei alapján a tüntetésen részt vevőknek azonosíthatónak kell lenniük.

A német gyülekezési törvény azt is kimondja, hogy a rendőröknek joguk van a tüntetőkről kép- és hangfelvételt készíteni, annak tényszerű igazolására, hogy jelentős veszély fenyegette róluk a biztonságot és a közrendet. A hazai gyülekezési törvény ilyen rendelkezést nem tartalmaz, de a gyakorlatban előfordult, hogy a rendőrség felvételeket készített tüntetőkről. Erre vonatkozóan a rendőrségi törvény ad felvilágosítást, amikor kimondja, hogy „a rendőrség a rendőri intézkedéssel, illetve az ellátott szolgálati feladattal összefüggésben az intézkedéssel érintett személyről, a környezetéről, illetőleg a rendőri intézkedés szempontjából lényeges körülményről, tárgyról képfelvételt, hangfelvételt, kép- és hangfelvételt készíthet... A felvétel, illetve az abban szereplő személyes adat csak a rögzítés helyszínén elkövetett bűncselekmény, szabálysértés vagy a közlekedés szabályainak megsértése miatt indult büntető-, szabálysértési vagy más hatósági eljárás során, körözött személy vagy tárgy azonosítása, vagy a rendőri intézkedés jogszerűségének közigazgatási eljárásban történő vizsgálata céljából, illetve az érintett személy jogainak gyakorlása érdekében használható fel.”⁵

A bohócoknak a viselkedése is beazonosítható, hiszen egyértelműen a zavarkeltést és a rendőrök bosszantását célozza, céljuk a rendőrség nevetségessé tétele, és ezen keresztül az állam erőszakszervezetének kifigurázása.⁶ Viselkedésük során felhasználják a pantomim és az improvizáció összes elemét, a spontán színház elemeit, a rendőröket utánozzák. Gyakran visznek magukkal vízipisztolyt is, eközben üvöltöznek, és circuszi akrobataként viselkednek. Ez a magatartás nem kis gondot okoz a rend fenntartásával kapcsolatban Európa több országában a rendőrség számára. A bohócok viselkedése folytán a rend nehezen fenntartható, a rendőröket pszichésen terrorizálják, és természetesen nem utolsósorban jogi kérdéseket is felvet viselkedésük.

Első kérdésként felmerül, hogy a bohócok a gyülekezési jog résztvevőinek tekinthetők-e egyáltalán. Ha nem a véleménynyilvánítás áll szándékuk középpontjában, hanem a polgárpukkasztás és a rendőrség nevetségessé tétele, vagyis abban az esetben, ha véleményük a háttérben marad, nem tekinthetők a gyülekezési jog résztvevőinek. Azonban nem erről van szó, eddigi megmozdulásaik alkalmával rendszerint hangot adtak világnézetüknek és véleményüknek.

Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a gyülekezési jog politikai szabadságjog, a véleménynyilvánításnak tehát ez esetben politikai-közéleti eseménnyel, történéssel kell kapcsolatba hozhatónak lennie. A gyülekezési jogot a német *Alkotmány – Grundgesetz, vagyis GG – 8. §-a* tartalmazza, mely szerint több személy összejöveteléről van szó, véleménynyilvánítás végett, és végső soron a közvélemény alakítása a cél. Minden német állampolgárnak joga van békésen és fegyvertelenül gyülekezni előzetes bejelentés és engedély nélkül. Ez a jog azonban a szabadtéri rendezvényeknél korlátozható a törvény értelmében.

A magyar *Alaptörvény VIII. cikkében* csak annyit mond, hogy mindenkinnek joga van a békés gyülekezéshez. A gyülekezési jog részletes szabályait az *1989. évi III. törvény* tartalmazza, mely egyike volt a híres rendszerváltó törvényeknek. Azon ritka törvények közé tartozik továbbá, mely folyamatosan hatályos a rendszerváltás óta, igaz ugyan, hogy helyenként értelmezési nehézségeket vetett fel. Az Alkotmánybíróság és a joggyakorlat azonban kikristályosították napjainkra ezeket a kérdéseket. (Ki lehet szervező, meddig tarthat időben a gyülekezés, a spontán gyülekezések fogalma, a gyülekezési joghoz szükséges létszám stb.)

A bohócok viselkedésében szembetűnő a tekintélyellenesség és a hagyományos állami szervezetrendszerrel való szembenállás. A bohócoknál ennek megfelelően antimilitarista szemléletről is beszélhetünk. Egyes feltételezések szerint szervezett csoportról van szó, amely jól összefogott szervezet, tehát nem fiatalok spontán egybeverődése, annál több, egy titkosan működő és a maga eszközeivel háborút vívó szervezet. Megfigyelések szerint a tagoknál kimutatható a kapitalizmusellenesség és környezetvédelem iránti elhivatottság, egyértelműen baloldali orientációjú csoportosulásról beszélhetünk esetükben. Ha valóban elfogulatlanok lennének, elvárható lenne, hogy ne csak baloldali megmozdulásokon vegyenek részt. A csoport fellépése azért veszélyes, mert öltözetükkel és viselkedésükkel szimpátiát kelthetnek a gyűlés többi résztvevőjében,

vagyis emberek manipulálására, befolyásolására a szervezet tulajdonképpen alkalmas. És bár a maszkírozás ellentétes a jogi szabályozással, a véleménynyilvánításuk egyik eleme valójában, viselkedésük valamennyi szegmensével együtt. Természetesen ettől még nem zárható ki a tudatos szándék arra vonatkozóan, hogy beazonosításukat megakadályozzák.

További kérdésként merülhet fel a német szerzőpáros⁷ szerint, hogy a rendőrökkel szemben tanúsított viselkedésük *nem meríti-e ki a becsületsértés büntetőjogi tényállását?* A bohócok a rendőröket azok utánzásával, gesztusaik felnagyított ismétlésével és az utasításoknak való engedetlenséggel nevetségessé teszik. A magyar büntető törvénykönyv jelenleg még hatályos megfogalmazása szerint „aki a 179. § (rágalmazás) esetén kívül *mással szemben* a) a sértett munkakörének ellátásával, közmegbízatásának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével összefüggésben, b) nagy nyilvánosság előtt a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a becsületsértést tettelesen követi el.”

A tekintélyelvűséggel és a militarizmussal szembeni fellépésük véleménynek tekinthető, a véleménynyilvánítás pedig önmagában alkotmányos védelmet élvez a GG 5. § (1) bekezdése értelmében is.⁸ A magyar szabályozásban is szembeűnő a becsületsértés tényállása esetében a „*mással szemben*” kitétel, vagyis megjegyzendő, hogy nem az egyes rendőr nevetségessé tétele a cél tulajdonképpen, hanem a rendőrség egészének kifigurázása, ezen keresztül pedig az állam kritikája. Hozzátehetjük, hogy az Alaptörvény IX. cikkének (4) bekezdése szerint: „A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.” Az Alkotmánybíróság szerint a véleménynyilvánítás szabadsága „anyajoga” többféle szabadságjognak, az ún. „kommunikációs” alapjogoknak. Ebből eredő jogok a szólás- és a sajtószabadság, amely utóbbi felőleli valamennyi médium szabadságát, továbbá az informáltsághoz való jogot, az információk megszerzésének szabadságát. Tágabb értelemben a véleménynyilvánítási szabadsághoz tartozik a művészi, irodalmi alkotás szabadsága és a művészeti alkotás terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás szabadsága és a tudományos ismeretek tanításának szabadsága. A véleménynyilvánítási szabadsághoz kapcsolódik a lelkiismereti és vallásszabadság, valamint a gyülekezési jog is.

A törvény által védendő érdekeknek négy csoportja különíthető el egy demokratikus jogrendszerben: *Az elsőbe az állam érdekei tartoznak.* Ennek körébe az adott állam alkotmányos alaprendjének védelme, az állam külső és belső biztonsága, a közjogi tisztségviselők és az állami szimbólumok esetleges védelme sorolható. Az ilyen tartalmú véleménynyilvánítást nevezzük politikai beszédnek. *A második csoportba egyes társadalmi csoportok érdekeinek* védelme tartozik faji, etnikai, vallási, nemi diszkriminációt jelentő megnyilvánulásokkal szemben. Az ide tartozó vélemények csoportja a „gyűlöletbeszéd” elnevezésű. *A harmadik kategóriát a társadalom egészének olyan érdekei* alkotják, mint például a köznyugalom, közérkölc. A védendő érdekek *negyedik körét az egyéni becsület védelme* képezi, amelybe beletartoznak az egyén személyiségi jogai, magántitkai éppúgy, mint egy vállalkozás jó hírneve, üzleti titkai.⁹

A vízpisztoly mint fegyver a következő elemzendő kérdés, vagyis az, hogy tekinthető-e sérelem okozására alkalmas eszköznek a vízpisztoly. Néhány tüntetés alkalmával ugyanis a bohócok a G8-csúcs alatt savas folyadékot fecskendeztek a rendőrökre, ilyenformán a vízpisztoly alkalmas volt sérülés okozására. A hazai gyülekezési törvény értelmében¹⁰ nem lehet fegyveresen vagy felfegyverkezve¹¹ gyülekezni, felfegyverkezés alatt pedig bármely, az élet kioltására alkalmas eszközt érteni kell.¹² A német gyülekezési törvény 2. §-ának (3) bekezdése szerint hatósági felhatalmazás nélkül senki sem vihet magával a tüntetésekre, felvonulásokra fegyvert, vagy olyan tárgyat, amely emberek megsebesítésére, tárgyak megrongálására alkalmas, illetve ebből a célból készült. A vízpisztoly „kimeríti” büntetőjogilag a fegyvernek látszó tárgy fogalmát, vagyis relevanciája lehet például egy jogos védelmi helyzetben is.

A német szabályozás különbséget tesz műszaki és nem műszaki fegyverek közt. A műszaki fegyverek kifejezetten azok, melyeket fegyver céljára gyártottak, a nem műszakiak pedig pl. gumibotok, falécek, Molotov-koktélok, acélrudak, amelyek alkalmasak arra, hogy embereknek sérülést okozzanak, illetve tárgyakban kárt tegyenek. A vízpisztoly tehát nem műszaki értelemben vett fegyvernek tekinthető, amely képes arra, hogy sérülést okozzon, mert a modern vízpisztolyok igen nagy nyomású eszközök, melyek pl. emberi szemben sérülést okozhatnak, vagy alkalmasak elektromos berendezések megrongálására. Az alkotmányjog

relevanciája mellett tehát ezekben az esetekben a büntetőjog alkalmazása is szóba jöhet, hiszen a cselekmény kimerítheti akár a testi sértés, akár pl. a rongálás tényállását.

Másfajta problémát vet fel a bohócoknál olykor előforduló *egyenruha viselése*. A német gyülekezési törvény 3. §(1) bekezdése szerint tilos

Ha egy gyűlés kizárólag bohócokból állna, elképzelhető lenne a gyűlés feloszlata is.

nyilvános helyen vagy gyűlésen egyenruhát vagy ahhoz hasonló ruházatot viselni. Az egyenruha viselése itt is a szabad véleménynyilvánítás eleme, vagyis a bohócok szerint szükségszerű művészi kellék. Elképzelhető tehát, hogy az itt leírtak alapján nem merítene

ki bűncselekményt, azonban egyes esetekben veszélyt jelent viselkedésük a rendre és a közbiztonságra, ezért a témakör mindenképpen alkotmányjogi és büntetőjogi kérdéseket vet fel.

A magyar gyülekezési törvény értelmében a gyülekezés feloszlatható, ha a rendet zavarja, erre és a gyülekezésről való kizárásra lehetőséget ad a német gyülekezési törvény is a 13., 18. és a 19. § alapján. A rendezvény feloszlata¹³ akkor van lehetőség, ha a közbiztonságot és a rendet közvetlenül zavarja, pusztán absztrakt veszély nem elegendő. A német törvény lehetővé teszi a gyülekezésről való kizárást is, akit kizárnak, annak azonnal el kell hagynia a rendezvényt. Ha egy gyűlés kizárólag bohócokból állna, elképzelhető lenne a gyűlés feloszlata is.

A BOHÓCHADSEREGEK FELLÉPÉSE AZ ELMÚLT ÉVEKBEN

A bohóchadseregek megnyilvánulását próbáltam meg csokorba gyűjteni az alábbiakban:¹⁴

– német egyetemisták a felsőoktatási tandíj bevezetése ellen tiltakoztak 2005-ben bohócnak öltözve;

– a Clandestine Lázadó Bohóc Hadsereg készült bevenni az amerikai nagykövetség épületét Londonban, 2005-ben;

– bohócok felvonulása 2008-ban, Mexikóvárosban, a Guadalupei Szűz temploma előtt, a Szűzanya köszöntésére;

– bohócnak öltözött tüntetőket fogtak el a rendőrök Dániában, akik több százan Krisztiánia, a koppenhágai hippiváros jogaiért tüntettek;

– a rendőrök bohócruhás tüntetőt találtak a chilei kongresszus épülete előtt, 2010-ben, amikor Sebastian Pinera chilei elnök első beszédét intézte az országhoz;

– fegyveres bohócok megjelenése Hebronban;

– bohócruhás tüntetők Ramallahban;

– 2007-ben a G8-csúcs ellen bohócruhások tüntettek a német rohamrendőrök előtt;

– bohóctüntetők tiltakoztak Párizsban 2006-ban, Sarkozy elnök és pártja ellen;

– megjelentek a képriportok alapján Kanadában is;

– 2005 júliusában és 2006-ban a G8-csúcs kapcsán pedig jelen voltak Skóciában;

– 2007. november 10-én a fák gyökereinek jelképes betemetésével demonstrált több civil szervezet és csoport a Nagymező utcában a „fák gyökereinek betemetéséért” és a kerületi önkormányzat elszámoltatásáért;

– egy héttel a Magyar Gárda megalakulása után bohóchadsereget avattak fel a budai Várban, Kárpát Kommandó néven;¹⁵

– a Magyar Gárda megalakulásával egy időben is bohóctüntetők jelentek meg, mint ellentüntetők;

– 2011 júniusában a rendvédelmi szakszervezetek képviselői bohócruhában tüntettek Budapesten a nyugdíjszabályok várható változása ellen.

A Rebel Clown Army egyébként „hivatalos” honlappal is rendelkezik, ezen az oldalon a szervezet a CIRCA nevet viseli, vagyis The Clandestine Insurgent Rebel Clown Army¹⁶ néven található („Titkos Felkelő Lázadó Bohóchadsereg”). „Ne féljetek bolondnak lenni” – áll a honlapon található felhívásban. Szabad fordításban néhány gondolatot idézek a honlapon található hitvallásukból: „Valódi nevek és arcok nélkül mutatjuk meg gondolatainkat, álmainkat, és ez fontosabb, mint az önéletrajzunk” – írják magukról. „Identitásunk elfedésével biztosítjuk cselekvéseink erejét, mindenhol ott vagyunk. A történelem nem egyenes folyású események sora, hanem váratlan és előre nem látható események sorozata. Bohócok vagyunk, mert mi mások lehetnénk egy örült világban, a bohócok ártatlanok és bölcssek egyszerre, szóragoztatóak és örök túlélők. Mert semmi sem ássa alá jobban a tekintélyt, mint a nevetségesség tétel. Folyamatos harcot vívunk a pénz és a profit

ellen, egy abszurd háborút. A bohóc egymagában patetikus figura, de csoportokban extrém veszélyes. Csatlakozz hozzánk... nem kell, hogy szeresd ehhez a bohócokat vagy a katonákat, csak szeresd az életet.” A honlapon felhívás olvasható Bush elnök egykori 2003-as angliai látogatásával kapcsolatban, és feltöltötték azt a videót, amely a G8-csúcs elleni 2005-ös skóciai tiltakozást tartalmazza. Archívumuk 2006-tól datálódik napjainkig. A szervezet német nyelvű honlappal is rendelkezik, hiszen a bohócok megjelentek Németországban is. Ezen az oldalon¹⁷ olvashatunk antimilitáris plénumról, NATO-ellenes tüntetésről, a honlapon aktuális tájékoztató található a soron következő rendezvényekről. Globalizációellenes felhívások olvashatók a honlapon, de olvashatunk „illegális” atomhulladékról vagy szociális fórumról is. „Mindig tiltakozunk, és megdöbbenünk, amikor újabb katonai bevetésekről vagy fegyveres rendezvényekről hallunk, vagy rendőrségi intézkedésekről”, írják. Egy másik honlapon az alábbiak olvashatók: „...a Lázadó Bohóchadsereg egy masszív, környezetbarát, szociálisan haladó »nemzet«” (megjegyzés: több honlapon nemzetként emlegetik magukat, és kormányként); „...az intelligens populációból 1,172 milliárdan tehetik azt, amit akarnak, és ennyien szavazhatnak arra, akire valóban akarnak, de szabályok közt élnek életük kezdetétől... a magánvállalkozások illegálisak... kormányunk nyíltan ateista, a vegetarianizmus kötelező, a kormány hivatalos álláspontja szerint a vallás butaság.”¹⁸ A szociális gondoskodás áll érdeklődésük középpontjában, és nem a vallás vagy a spiritualitás, illetve nem a jogrendszer. Az egyik toborzó plakátjukon azt kérdezik, miért csatlakoznál az Egyesült Államok hadseregéhez, amikor csatlakozhatsz a bohóchadsereghez is? Fals ígéretek miatt tonnaszámra viszi a pénzt – mármint az állam hivatalos erőszakszervezete –, míg a mi katonáink viccesek, elképesztő szituációkba keverednek messze a csatamezőktől, másrésztől azonban, mondják, ez sokkal biztonságosabb választás is. De dönts el Te, nézzük, mit kínál egyik és másik oldal. Míg az amerikai hadsereg elnyomja az önkifejezést és a szabad véleménynyilvánítást, addig a bohóchadsereg kreatívvá tesz; a hadsereg szolgaságot és konformitást követel, a bohóchadsereg viszont felszabadítja a képzeletet, és szabadságot képzel; az amerikai hadsereg pénzt és munkát hazudik, mi nem hazudunk. A hadsereg nemi és faji egyenlőséget hirdet hamisan, mi mindannyian bohócok és szabadok vagyunk. A hadsereg számtalan országot megszáll nem jó célok miatt, háborút hirdet, mi „kötelet hú-

zunk” háború helyett; a hadseregben tiszték ordítanak parancsokat, nálunk mindenki veled együtt kiabál, és nem rád ordít; a hadsereg bombát dob le gyerekekre, mi ellenben szeretjük a gyerekeket; a seregben hummerekkel közlekednek, nálunk hosszú biciklitúrák várnak rád; a seregben unalmas egyenruha és 8 év kötelezettség, nálunk csodálatos külső vár, szeretnél piros orrot viselni? Míg a seregben a fő értékek a gyilkolás, az erőszak és a fosztogatás, addig nálunk a jókedv, a barátság és a szabadság. Csatlakozz hozzánk, és szabadítsd fel magad!¹⁹ Ne elégedj meg a bohócok munkájával, légy Te magad is az! A felsorakoztatott érvek olykor hamisak vagy torzítottak, illetve véleményem szerint túlságosan leegyszerűsítettek.

A GYŰLEKEZÉSI JOG GYAKORLÁSÁNAK EGYÉB MEGNYILVÁNULÁSI
FORMÁI: AZ ÜLŐSZTRÁJK ÉS A SORFALÁLLÁS

A gyülekezési jog megnyilvánulása számtalan formát ölthet, lehetnek a gyűlések statikusak és dinamikusak egyaránt, idetartozik a menetelés, felvonulás, tüntetés, helyiségek elfoglalása, de idetartozik például a bohóctüntetéseknel már régebb óta ismert ülősztrájk és a sorfalállás. Ülősztrájkra a következő példákat találjuk az elmúlt időszakban:

– A HÖÖK elnöke rendszeres orvosi ellenőrzés mellett ülősztrájkot kezdett a Parlament előtt a felsőoktatási keretszámok miatt, 2012. december.²⁰

– Ülősztrájkkal tiltakoztak a diákok a tervezett intézkedések és a keretszámok miatt több gimnáziumban, 2012. december.²¹

– Ülősztrájkkal tiltakoztak a kazincbarcikai kórház megcsonkítása miatt, 2013. április.²²

– Hallgatói ülősztrájk a kormányhivatalban, Szeged hírei, 2012. december.²³

– Ülősztrájk és diáktüntetés Nyíregyházán a felsőoktatási stratégia ellen, 2012. december.²⁴

Példák sorfalállásra az elmúlt időszakból:

– Sorfallal tiltakoznak az almádi diákok a diákokat listázó igazgató ellen, 2012. december.²⁵

– Tüntetőik sorfala várta a képviselőket Pozsonyban a szociális szolgáltatásokról szóló törvény miatt, 2012. január.²⁶

– Sorfalat álltak a tüntetőik a békemenet során, 2012. február.²⁷

– Keresztény nők sorfala a Rebisz laktanyánál, néma tüntetés a rendőri erőszak ellen, 2007. május.²⁸

– Tüntetők sorfala közül kellett kimenekíteni egy politikust Angliában, 2001. május 17.²⁹

A gyülekezési jog fogalmát, mint fentebb említettem, az Alkotmánybíróság határozatai kristályosították ki, megemlítendő a 75/2008. (V. 29.) AB határozat, a 4/2007. (II. 13.) AB határozat, az 55/2001. (XI. 29.) AB határozat vagy a 30/1992. (V. 26.) AB határozat. Az itt említett határozatok foglalkoztak a gyülekezési jog fogalmával, elemzésével, más politikai jogokhoz való kötődésével, korlátozásaival, önkormányzati rendeletben való szabályozásával és a spontán gyülekezésekkel egyaránt. A következőképpen fogalmaz a gyülekezési joggal kapcsolatosan az Alkotmánybíróság a 4/2007. (II. 13.) AB határozatában: „A békés gyülekezés szabadsága a demokratikus társadalom előfeltétele és alapvető értéke. A gyülekezési jog alapján megtartott rendezvények elválaszthatatlanul kapcsolódnak a demokratikus nyilvánosság értékéhez, e rendezvények teszik lehetővé, hogy a polgárok a politikai folyamatot kritikával illessék, tiltakozásukkal befolyásolják...”

KÖVETKEZTETÉSEK

A gyülekezési jog a klasszikus polgári-politikai jogok körébe tartozik, az átalakulásban lévő társadalmak sokáig korlátozták az egyesülési és a gyülekezési jog gyakorlását. Napjainkra valamennyi európai állam és az Európán kívüli fejlett demokráciák is mindkét jogot nevesítik alkotmányukban, melyek a főbb nemzetközi emberi jogi dokumentumokban is fellelhetők. A gyülekezési jog biztosítása a demokratikus társadalom előfeltétele. A gyakorlatban a gyülekezési jog gyakorlása jelenthet felvonulásokat és tüntetéseket, ülősztrájkot, menetelést vagy sorsfalállást is.

Látható, hogy az emberek a gyülekezési jog és véleménynyilvánítás szabadságának új formáit keresik, melyek lázadóak és az eddigieknél is figyelemfelhívóbbak. A bohóchadseregekkel foglalkozó honlapokon a következő mottót olvashatjuk: „Az ember részben már kiszabadította magát a hazugságok és a brutalitás ködéből, amely születésétől fogva leigázta, s részben megszabadult a bajonetek, a pénz, a törvényesség és a képmutató tudomány imádásától.”³⁰ Ugyanez az idézet köszön viszza az anarchizmussal foglalkozó oldalakról, melyek a kommunizmus

és anarchizmus fogalmát szervesen összekötik. A bohóchadseregek megjelenése tehát nem veszélytelen, amennyiben nem alkalmilag összszeverődött diákok szórakozásáról van szó csupán, hanem küldetéstudattal rendelkező mozgalomról, amely tagokat toboroz, fiatalokat lázít, és a gyülekezési jog gyakorlásának újfajta kérdéseit és nehézségeit veti fel a jogélet és a rendfenntartás számára. Eszközrendszeréhez tartozik a nevetségessé tétel, esetenként a politikai provokáció, és kommunikációjában a közvetlenség. Az alternatív mozgalmak egyik fajtája, beazonosítható ideológiai háttérrel rendelkezik, vagyis a baloldali-liberális tüntetők megnyilvánulási formája. Minden állam létének szükséges elemei a rend fenntartásához szükséges szervek, így a honvédség vagy a rendőrség, ezek létének megkérdőjelezése komolyan nem merülhet föl.

JEGYZETEK

- ¹ A cikk megírása során felhasználtam a témakörben született Dirk Staack – Thorsten Schwarzer: *Die Clownsarmee. Neue Protestformen im Lichte des Versammlungsrechts* című írást, Die Polizei, 2010. 6., Carl Heymanns Verlag, 172–178. o.
- ² 2012. évi II. törvény: Rendzavarás, 169. § (1) bek.
- ³ www.ekint.org/ekint/ekint.news.page?nodeid=248. (Letöltés: 2013. május 14.)
- ⁴ Uo.
- ⁵ Rtv. 1994. évi XXXIV. tv. 42. § (1), (6) bek.
- ⁶ Bár megjegyezzük, hogy Magyarországon bohócnak öltöztek a rendvédelmi szakszervezetek által szervezett tüntetés résztvevői is, tehát maguk a rend őrei és a tűzoltók. 2011. június. www.kommunista.net (Letöltés: 2013. május 1.)
- ⁷ Staack–Schwarzer, i. m.
- ⁸ GG 5. cikk (1) Mindenkinek joga van arra, hogy véleményét szóban, írásban és képen szabadon kifejezze és terjessze, valamint arra, hogy az általa hozzáférhető forrásokból akadálytalanul tájékozódjék... (2) E jogok korlátait az általános törvények, az ifjúság védelmét szolgáló törvényes előírások és az egyéni becsület joga tartalmazza.
- ⁹ Dr. Merényi Péter: *A véleménynyilvánítás szabadságának korlátai*. Jogi Fórum, 2012. február 29. www.jogiforum.hu/hirek/27295 (Letöltés: 2013. május 14.)
- ¹⁰ 1989. évi III. tv. 12. § (2) A rendezvényen részt vevők nem jelenhetnek meg fegyveresen, illetőleg felfegyverkezve. 14. § (1) Ha a gyülekezési jog gyakorlása a 2. § (3) bekezdésében foglaltakba ütközik, vagy a rendezvényen a résztvevők fegyveresen, illetőleg felfegyverkezve jelennek meg, továbbá ha bejelentéshez kötött rendezvényt tiltó határozat ellenére tartanak, a rendőrség a rendezvényt feloszlatja.

- ¹¹ Btk. 137. § (4) b) Felfegyverkezve követi el a bűncselekményt, aki az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál.
- ¹² Hogy az élet kioltására milyen eszköz volt alkalmas, azt a konkrét esetet vizsgálva szakértő mondja ki.
- ¹³ Feloszlatható, ha a szervező megszegte a törvényi előírásokat, ha a hatóság megtiltja a rendezvényt, ha erőszakossá válik a rendezvény, vagy a résztvevőket közvetlen életveszély fenyegeti, vagy egészségüket fenyegeti veszély, ha a vezetők maguknál fegyvert vagy más hasonló tárgyat tartanak, ha a rendezvény egyébként a büntető törvénykönyvbe ütközik, vagy olyan tárgyat tartanak maguknál, amely bűncselekménynek minősül, vagy ha bűncselekményre hív fel a rendezvény, és a vezető ezeket nem akadályozza meg azonnal.
- ¹⁴ http://hvg.hu/nagyitas/20110616_bohochtuntesek_a_vilagban_nagyitas (Letöltés: 2013. április 15.)
- ¹⁵ <http://nol.hu/archivum/archiv-462623> (Letöltés: 2013. május 8.)
- ¹⁶ www.clownarmy.org/ (Letöltés: 2013. április 15.)
- ¹⁷ http://clownsfreiheide.de.tl/Aktionsfelder-_aktuell.htm (Letöltés: 2013. május 14.)
- ¹⁸ www.nationstates.net/nation=clandestine_insurgent_rebel_clown_army (Letöltés: 2013. május 14.)
- ¹⁹ <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Circaflie.jpg> (Letöltés: 2013. május 14.)
- ²⁰ <http://hvg.hu/cimke/%C3%BCI%C5%91szi%C3%A1jk> (Letöltés: 2013. május 8.)
- ²¹ www.origo.hu/itthon/20121215-ulosztrajkkal-lufikkal-tiltakoznak-a-diakok.html (Letöltés: 2013. május 8.)
- ²² http://atv.hu/belfold/20130415_ulosztrajk_a_kazincbarcikai_korhaz_csonkitasa_miatt (Letöltés: 2013. május 8.)
- ²³ www.delmagyar.hu/szeged_hirek/hallgatoi_ulosztrajk_a_kormanyhivatalban/2310673/-2013. (Letöltés: 2013. május 8.)
- ²⁴ www.szon.hu/nyiregyhaza/ulosztrajk-es-diaktuntes-nyiregyhazan/2150565 (Letöltés: 2013. május 8.)
- ²⁵ <http://veol.hu/balatonalmadi/sorfallal-tiltakoznak-az-almadi-diakok-1513061> (Letöltés: 2013. május 8.)
- ²⁶ <http://ujsoz.com/online/kozelet/2012/01/31/tuntesok-sorfala-varta-a-kepviseloket> (Letöltés: 2013. május 8.)
- ²⁷ <http://kdn.hu/files/hazank/2012.februar.pdf> (Letöltés: 2013. május 8.)
- ²⁸ <http://index.hu/belfold/rebtunt0524/> (Letöltés: 2013. május 8.)
- ²⁹ www.origo.hu/nagyvilag/20010517abrit.html (Letöltés: 2013. május 8.)
- ³⁰ <http://lmv.hu/ror> (Letöltés: 2013. május 1.)

TOVÁBBI FELHASZNÁLT IRODALOM

Grundgesetz, GG – német alkotmány

Gesetz über Versammlungen und Aufzüge (Versammlungsgesetz)

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

Nemzeti alkotmányok az Európai Unióban. Szerk.: Trócsányi László, Badó Attila, KJK-Kerszöv, Budapest, 2005.

1994. évi XXXIV. törvény

1989. évi III. törvény

1978. évi IV. törvény

75/2008. (V. 29.) AB határozat

4/2007. (II. 13.) AB határozat

55/2001. (XI. 29.) AB határozat

30/1992. (V. 26.) AB határozat